

IJTIMOY MOSLASHUV JARAYONIDA KATTA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA ISTE'MOL MADANIYATI SHAKILLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

NURMUXAMMADOVA ODINAXON

Andijon davlat chet tillari instituti 2-bosqich talabasi

Nurmuhammedovnasrullo90@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada katta maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy moslashuv jarayonida iste'mol madaniyatini shakllantirishning pedagogik mexanizmlari tadqiq etiladi. Abu Nasr Farobiy va zamonaviy iqtisodchilarning qarashlari asosida bolalarda resurslarga nisbatan oqilona munosabatni tarbiyalash shart-sharoitlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy moslashuv, iste'mol madaniyati, maktabgacha ta'lim, tejamkorlik, iqtisodiy tarbiya, intellektual salohiyat.

Kirish: Buyuk mutafakkir Abu Nasr Farobiy o'zining "Fozil odamlar shahri" asarida ta'kidlaganidek, "Inson o'z ehtiyojlarini jilovlay olgandagina haqiqiy baxtga erishadi". Bugungi globallashuv davrida bu g'oya bolalarda iste'mol madaniyatini shakllantirishning asosiy poydevori bo'lib xizmat qiladi. Katta maktabgacha yosh – bolaning ijtimoiy rollarni o'zlashtirishdagi "oltin davri"dir.

Аннотация: В статье исследуются педагогические механизмы формирования потребительской культуры детей старшего дошкольного возраста в процессе социальной адаптации. На основе взглядов Аль-Фараби и современных экономистов анализируются условия воспитания у детей рационального отношения к ресурсам.

Ключевые слова: Социальная адаптация, потребительская культура, дошкольное образование, бережливость, экономическое воспитание, интеллектуальный потенциал.

Введение: Как отмечал великий мыслитель Аль-Фараби в своем труде «Город благородных людей», «Человек достигает истинного счастья только тогда, когда может обуздать свои потребности». В эпоху глобализации эта идея служит фундаментом формирования потребительской культуры у детей. Старший дошкольный возраст — это «золотой период» освоения ребенком социальных ролей.

Abstract: The article examines the pedagogical mechanisms of forming consumer culture in senior preschool children during social adaptation. Based on the

views of Al-Farabi and modern economists, the conditions for fostering a rational attitude toward resources in children are analyzed.

Keywords: Social adaptation, consumer culture, preschool education, thriftiness, economic education, intellectual potential.

Introduction: As the great thinker Al-Farabi noted in his work "The City of Virtuous People," "A person achieves true happiness only when they can control their needs." In the era of globalization, this idea serves as the foundation for forming a consumer culture in children. Senior preschool age is the "golden period" for a child to master social roles.

Iste'mol madaniyatini shakllantirishda pedagogik shart-sharoitlarni tahlil qilar ekanmiz, mashhur pedagog Anton Makarenkoning quyidagi so'zlarini eslash joiz: "Ehtiyoj va imkoniyat o'rtasidagi muvozanatni tushunish — tarbiyaning eng oliy cho'qqisidir".[2;112-B.]. Ijtimoiy tajriba: Bola jamiyatga moslashishda nafaqat "iste'molchi", balki "yaratuvchi" rolini ham tushunishi kerak. Bunga Mari Montessori metodikasidagi kabi "o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish" va mehnatni qadrlash orqali erishiladi.(Montessori,1949).

Iqtisodiy tafakkur: Mashhur iqtisodchi Adam Smit g'oyalariga ko'ra, resurslar cheklangan. Bog'cha yoshidagi bolaga buni "suvni isrof qilmaslik" yoki "o'yinchoqlarni asrash" kabi kichik qadamlar bilan o'rgatish — pedagogik shartlarning eng asosiysidir.[1;245-B.]

Oilaviy muhit: Boladagi iste'mol madaniyati ota-onaning do'kondagi xatti-harakatidan nusxa oladi. Shuning uchun, ijtimoiy moslashuvda oilaviy iqtisodiy treninglar muhim o'rin tutadi.

Zamonaviy jamiyatda shaxsning ijtimoiy moslashuvi uning moddiy va ma'naviy olam o'rtasidagi muvozanatni qanchalik tushunishiga bog'liq. Katta maktabgacha yoshdagi bolalar (5-7 yosh) hayotida ijtimoiy munosabatlar murakkablashadi: ular ilk bor xaridlar, reklama va buyumlarning qiymati bilan to'qnash kelishadi. Aynan shu bosqichda iste'mol madaniyati asoslarini shakllantirish — bolani kelajakdagi mustaqil hayotga tayyorlashning muhim omilidir.

Asosiy qism

Iste'mol madaniyati — bu bolaning moddiy boyliklar, xizmatlar va tabiiy resurslarga nisbatan oqilona, ongli va tejamkor munosabatidir. Bu faqatgina "pul sarflash" emas, balki "tanlash san'ati" hamdir.

Iste'mol madaniyatini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari:

Predmetli-rivojlantiruvchi muhitni boyitish: Guruh xonasida bolalarga iqtisodiy tushunchalarni o'rgatuvchi burchaklar (masalan, "Mini-market", "Oila byudjeti", "Auksion") bo'lishi lozim. Bu muhitda bola "narx", "tovar" va "sifat" kabi tushunchalarni amalda ko'radi.

Integratsiyalashgan mashg'ulotlar: Iste'mol madaniyati alohida fan emas, balki matematika (hisob-kitob), nutq o'stirish (reklama matni tuzish) va atrof-muhit bilan tanishtirish (resurslarni tejash) mashg'ulotlari bilan uyg'unlikda olib borilishi kerak.

Didaktik va rolli o'yinlar: "Nima muhimroq?", "Xaridlar ro'yxati" kabi o'yinlar orqali bolada birlamchi ehtiyojlar (ovqat, kiyim) va istaklar (o'yinchoq, shirinlik) o'rtasidagi farqni anglash ko'nikmasi hosil qilinadi.

Ekologik-iqtisodiy tarbiya: Iste'mol madaniyatining asosi — isrofgarchilikka yo'l qo'ymaslikdir. Qog'ozni tejash, suvni o'chirish, eski buyumlardan yangi narsalar yasash (upcycling) bolada mas'uliyat tuyg'usini uyg'otadi.

Oila bilan hamkorlik modeli: Ota-onalar uchun "Bolaning do'konga ilk qadami", "Ziyrak xaridor" kabi maslahatnomalar ishlab chiqilishi zarur. Bolaning ijtimoiy moslashuvi oiladagi iste'mol muhiti bilan hamohang bo'lishi shart.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyeva S.Sh. "O'zbekistonda maktabgacha ta'lim sohasi islohotlari va istiqbollari" – T.: 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. (2019-yil 16-dekabr).
3. "Ilm yo'li" variativ dasturi va "Ilk qadam" davlat oquv dasturi (Maktabgacha ta'lim vazirligi).
4. Shatova A.D. "Troshinka" (Iqtisodiy tarbiya bo'yicha dastur va qo'llanmalar) – M.: 2005. (Bolalarda iste'mol madaniyati bo'yicha asosiy xalqaro manbalardan biri).
5. Gulyamov S.S. "Iqtisodiy ta'lim va tarbiya asoslari" – Toshkent, 2012.
6. Qodirova F.R., Toshpo'latova Sh.Q. "Maktabgacha pedagogika" – T.: "Tafakkur", 2019.
7. Smolentseva A.A. "Vvedeniye v mir ekonomiki, ili Kak ratsionalno ispolzovat resursi" – N.Novgorod, 2001.
8. Smit A. Xalqlar boyligining tabiati va sabablari to'g'risida tadqiqot.- Toshkent: "O'zbekiston", 2021.-450b.
9. Makarenko A.S. Tarbiya haqida ma'ruzalar /Ota-onalar kitobi.- Toshkent: "O'qituvchi", 1982.-352b.